

Літаратура

1. Дуброўскі, А.У. Рэцэнзіі на паэтычныя зборнікі ў газеце «Літаратура і мастацтва» / А.У. Дуброўскі // Жыццём і словам прысягаючы. Культура маўлення журналіста: зб. навук. артыкулаў міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, Беларусь. – Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2012. – С. 77–87.
2. Дуброўскі, А. Рэцэнзіі ў газеце «Літаратура і мастацтва»: праблемы стылістыкі і культуры маўлення / А. Дуброўскі // Журналістыка-2012: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 14-й Міжнар. навук. канф., 6–7 сн. 2012 г., Мінск / рэдкал.: С.В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.] – Вып. 14. – Мінск: БДУ, 2012. – С. 235–238.
3. Дускаева, Л.Р. Языково-стилистические изменения в современных СМИ / Л.Р. Дускаева // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожинной. – М.: Флинта: Наука, 2003. – С. 664–675.
4. Плотнікаў, Б.А. Функцыі мовы / Б.А. Плотнікаў // Беларуская мова: энцыклапедыя / Беларус. Энцыкл.; пад рэд. А.Я. Міхневіча; рэдкал.: Б.І. Сачанка (гал. рэд.) і інш. – Мінск: БелЭн, 1994. – С. 593–594.
5. Слюсарева, Н.А. Функции языка / Н.А. Слюсарева // Языкознание: большой энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – С. 564–565.

Пятро Жаўняровіч

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

**ПРАЦА РЭДАКТАРА
НАД ДАКЛАДНАСЦЮ СЛОВАЎЖЫВАННЯ
Ў ЖУРНАЛІСЦКІМ ТЭКСЦЕ**

Моўна-стылёвая праўка грунтуецца не на асабістых прыхільнасцях рэдактара, а на глыбокім веданні мовы і на ўліку індывідуальных асаблівасцяў аўтара. Таму, калі пэўныя моўныя адзінкі ў прапанаваным для друку тэксце супярэчаць выпрацаваным заканамернасцям іх функцыянавання, узнікае неабходнасць у правядзенні паглыбленага рэдактарскага аналізу і тэарэтычна абгрунтаванай моўнай праўкі, бо «правільнае ўжыванне слоў аўтарам уяўляе сабой не толькі вартасці стылю, але і неабходную ўмову інфарматыўнай каштоўнасці твора, дзейнасці яго зместу» [1, с. 5]. Гэта сцвярджэнне расійскай даследчыцы Ірыны Голуб як найлепш стасуецца з патрабаваннямі менавіта да журналісцкага тэксту.

Значэнне слова – стабільны, зафіксаваны ў слоўніках паказчык, а сэнс рэалізуецца ў канкрэтных маўленчых сітуацыях, напрыклад:

Дойны статак у гаспадарках раёна пачалі выводзіць на пашы з 25 красавіка. У гэты дзень паядалі сакавітую **атаву** 15 гуртоў. Значэнне слова *атава* – ‘трава, што вырасла ў той жа год на месцы скошанай’ [3, с. 71] – рэалізавана ў другім сказе правільна. Але маўленчая сітуацыя, аформленая з дапамогай і першага сказа, паказвае, што сэнс разгляdanaга слова зрушаны (пасля зімы, да 25 красавіка, трава не можа так вырасці, каб яе скасілі, ды яшчэ каб яна і адрасла зноў). «У тым выпадку, калі слова выбрана без уліку яго дакладнага сэнсу і не адпавядае звыкламу спалучэнню, яно ўспрымаецца як парушэнне літаратурных норм» [5, с. 31], – канстатуе Міхась Цікоцкі, таму і патрабуецца праўка – замена слова *атаву* на *мураву* або на гіперонім *траву*.

Праўка з прычыны недакладнага словаўжывання часта зводзіцца да лексічнай замены. Разгледзім сказы з іншых журналісцкіх тэкстаў.

У многім з-за таго, што таварная **вокладка** была вельмі прывабнай, практычна кожны з нас купіўся на растваральны напой а-ля «юпі», розныя «чупсы», растваральныя бульбяныя пюрэ «хвілінка» і шэраг аналагічнай прадукцыі. Пры аналізе лексічнага значэння складнікаў сказа выяўляецца, што слова *вокладка* зафіксавана ў тлумачальных слоўніках са значэннем, звязаным толькі з паняццямі кнігі, часопіса, сшытка [гл. 3, с. 116]. Сэнс сказа, такім чынам, скажаецца, бо атрымліваецца, што названыя прадукты харчавання таксама аформлены ў выглядзе кніг. Безумоўна, павінна быць прапанавана лексічная замена слова *вокладка* на гіперонім *абгортка*.

Што ж датычыцца алмазаў, то прамысловых радовішчаў пакуль не **вынайзена**, а вось перспектывы ёсць. Значэнне слова *вынайсіці* – ‘працуючы творча, стварыць што-н. новае, невядомае раней’ [3, с. 128] (праўка: *выяўлена* або *знойдзена*). Аналагічная праўка патрабуецца і ў сказе: *Аднак за апошнія некалькі гадоў мы **вынайшлі** (праўка: *выявілі*) шмат цікавых гістарычных фактаў і вядомых землякоў (патрабуецца яшчэ і ўдакладненне аднародных членаў: *фактаў* і *імёнаў вядомых землякоў*).*

На святочным застоллі павінны пераважаць агароднінныя і фруктовыя закускі і салаты, што, наогул, зусім нядрэнна, калі ўлічыць, з якім жахам мы звычайна набліжаемся да **шаляў** пасля сустрэчы Новага года. Слова *шалі* мае значэнне ‘вагі, якія складаюцца з плоскіх і круглых талерак’ [3, с. 754], таму чыгачу незразумела, як можна чалавеку ўзважвацца на іх (праўка: *вагаў*).

А самая лепшая туш для **павек** з прадстаўленых на конкурс вырабляецца на гродзенскай фірме «Аркабела». *Павека* – ‘рухомая

складка скуры, якая прыкрывае вока' [3, с. 402]. Даводзіцца толькі здзіўляцца, якім чынам можна нанесці туш на павекі і як гэта будзе выглядаць (праўка: *веек*).

У той дзень я вырашыла **зварочваць** свой эксперымент, бо мая любімая спадніца ўжо два дні таму пачала сігналізаваць мне: маўляў, хопіць, дарагая, а то пры такіх тэмпах нам давядзецца развітацца. Усе значэнні полісеманта **зварочваць** (ад *зварнуць* [гл. 3, с. 237]) не рэалізуюцца ў сказе (праўка: *згортваць*).

Другі этап **прадбачыць** падвядзенне вынікаў форуму і выхад творчага саборніцтва на міжнародны ўзровень. **Прадбачыць** – ‘загадзя ўлічваць, угадваць магчымасць праяўлення, недахопу чаго-н.’ [3, с. 490], таму гэты дзеяслоў асацыіруецца толькі з чалавечай дзейнасцю (праўка: *прадугледжвае*).

Так, **напрыклад**, уздым Брытаніі як сусветнай дзяржавы быў звязаны з **поўсцю** і **тэкстылем**, а шоўк стагоддзямі адыгрываў важную ролю ў міжнародным гандлі. У сувязі з тым, што ў сказе размова вядзецца пра тканіны, слова **поўсць** у значэнні ‘шэрсць; падшэрсак’ [3, с. 485] не стасуецца з кантэкстам (праўка: *воўнай*). У разгледаным сказе таксама сустракаецца пашыраная ў журналістаў (і навукоўцаў) збыткованасць: часціца **так** ‘выкарыстоўваецца ў пачатку сказа, які растлумачвае папярэдняе выказванне, у значэнні: а іменна, напрыклад’ [4, с. 461], таму першыя два словы ў сказе ёсць лексічныя дублеты і адно з іх павінна быць ліквідавана.

Калі прыйдзе з царквы дадому, запаліце **грамнічную свечку** каля парога і кожнаму са сваякоў злёгка **падсмажце** крыжападобна валасы на галаве. Слова **падсмажыць** мае значэнне ‘прыгатаваць для яды смажаннем або абсмажыць з паверхні’ [3, с. 417] (праўка: *падсмаліце*).

Напрыклад, **спявачка Алеся** была ўжо **гатова** да ўдзелу, але, калі даведлася, што давядзецца на 4 месяцы адмовіцца ад **гастроляў**, – не **вырашылася**. Дзеяслоў **вырашыцца** са значэннем ‘атрымаць вырашэнне, стаць вырашаным’ [3, с. 131] мае іншыя спалучальнасныя магчымасці, напрыклад **праблема вырашылася сама сабой** (праўка: *адважылася*).

Зменшылася колькасць **стратных прадпрыемстваў** наогул на раёне – да 11 працэнтаў ад іх **агульнага чысла**. **Чысло** – ‘дзень у парадкавым радзе іншых дзён гэтага месяца; дата’ [3, с. 751] (праўка: *агульнага ліку*).

Як і ў іншых **рэгіёнах** Палесся, **добры прыбытак жыхары Морачы** маюць з **грыбоў і ягад**. **Рэгіён** – ‘вялікая вобласць, група суседніх краін або тэрыторыі, раёны, аб’яднаныя па якіх-н. агульных прыметах’ [3, с. 572], таму само Палессе – гэта **рэгіён** (праўка: *кутках*, або *раёнах*, або

мясцінах). Таксама не можа рэалізоўвацца значэнне гэтага слова ў сказе: *У абласным турзлёце ўдзельнічалі 23 каманды з усіх рэгіёнаў* (праўка: *раёнаў*) *вобласці*.

*Расонскі праект з'явіўся ўзорным для краіны; ён у такіх маштабах, па сутнасці, рэалізаваны ўпершыню. Дзеяслоў з'явіцца са значэннем 'стаць, зрабіцца' [3, с. 251] у якасці дзеяслоўнай часткі іменнага выказніка проста засмечвае тэксты, паказвае аднастайнасць думкі аўтараў, іх нятворчы падыход да канструявання матэрыялу. Акрамя таго, з'явіцца мае яшчэ чатыры значэнні, якія таксама «ціснуць» на чытача (з'явіўся дахаты, з'явіўся ў час, з'явілася машына, з'явілася ўсмішка). Каб пазбегнуць гэтых хібаў, можна выкарыстоўваць звязкі *быць, стаць, стацца, зрабіцца* і інш., а таксама трансфармаваць выказнік у просты іменны, у нашым выпадку: *Расонскі праект – узорны для краіны...* Іншыя прыклады: *Указ Прэзідэнта № 21 «Аб павышэнні ролі органаў мясцовага кіравання і самакіравання ў вырашэнні пытанняў жыццезабеспячэння насельніцтва» з'явіўся* (праўка: *стаў*) *ключавым у рабоце мясцовых Саветаў Прыдзвінскага краю; Трэнерам усіх прадстаўнікоў Беларусі на рынку з'яўляўся* (праўка: *быў*) *Яўген Кацельнікаў; Крыніцамі папаўнення з'яўляліся* [праўка: *Крыніцы папаўнення –*] *зямельны падатак, падатак на нерухомасць, дзяржапошліна, даходы ад здачы ў арэнду памяшканняў, арэнда зямельных участкаў, а таксама даходы ад аўкцыёнаў*.*

Па словах расійскага тэрэтыка рэдагавання Аркадзя Мільчына, «рэдактарская крытыка будзе няпоўнай, калі яна абыдзе ўвагай нават адно слова» [1, с. 33]. З улікам таго, што тэксты з прапанаванымі сказамі ўжо прайшлі рэдактарскую праўку, можна сцвярджаць: рэдактарам беларускіх СМІ нестася тэрэтычнай падрыхтоўкі, а праца са словам адышла на другі план. Безумоўна, ніхто з іх не будзе экспліцытна разважаць пра значэнне кожнага слова ў рэдагаваным тэксце; гэта найчасцей адбываецца інтуітыўна. Аднак інтуіцыя грунтуецца на папярэднім досведзе і падказвае правільнае разуменне. Вучыцца і назапашваць гэты досвед – першачарговая задача як аўтараў-журналістаў, так і рэдактараў.

Літаратура

1. Голуб, И.Б. Стилистика русского языка / И.Б. Голуб. – 4-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2003. – 448 с.
2. Мильчин, А.Э. Методика редактирования текста / А.Э. Мильчин. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Логос, 2005. – 524 с.
3. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М.Р. Суднікі і М.Н. Крыўко. – Мінск: БелЭн, 1996. – 784 с.

4. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск: БелСЭ, 1982. – Т. 5, кн. 1: С – У. – 663 с.
5. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапам. для фак. журналістыкі / М.Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.

Сяргей Зелянко

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ШТОДЗЁННІК «СБ. БЕЛАРУСЬ СЕГОДНЯ» Ў САЦЫЯЛЬНАЙ СЕТЦЫ УКАНТАКЦЕ

Традыцыйныя друкаваныя СМІ ў пошуках новых чытачоў і ў намаганні захаваць наяўных падпісчыкаў асвойваюць шматлікія сацыяльныя сеткі. Найбольш уплывовымі і самымі буйнымі па колькасці айчынных карыстальнікаў па звестках партала «Біржавы лідар» з'яўляюцца наступныя – Аднакласнікі (Одноклассники) (www.odnoklassniki.ru), УКантакце (ВКонтакте) (<https://vkontakte.ru>), Мой свет (Мой мир) (my.mail.ru), YouTube (<https://www.youtube.com>), Facebook (<https://www.facebook.com>) і Twitter (<https://twitter.com>) [1].

Самая масавая грамадска-палітычная газета Рэспублікі Беларусь – «СБ. Беларусь сегодняя» – з верасня 2012 года мае акаўнты ў сацыяльных сетках Аднакласнікі [2], УКантакце [3], Facebook [4] і Twitter [5]. Зусім нядаўна, 14 лютага 2014 года, партал «СБ. Беларусь сегодняя» [6] адкрыў свой канал на інтэрнэт-сервісе відэахостынгу YouTube [7]. У сацыяльнай сетцы Мой свет выданне не прадстаўлена.

Па стане на 3 верасня 2014 года па колькасці падпісчыкаў найпапулярнейшым быў акаўнт газеты ў УКантакце – 4176 чалавек. Колькасць чытачоў у Аднакласніках – 2882 асобы, у Twitter – 1291, у Facebook выстаўлена 1059 адзнак «падабаецца» на старонцы «СБ. Беларусь сегодняя», што адпавядае колькасці падпісантаў на навіны выдання. На YouTube-канал партала «СБ» падпісаны пакуль толькі 360 асоб, што можна патлумачыць нядаўнім яго стварэннем.

Акаўнт газеты ў сетцы УКантакце адрознівае наяўнасць усіх магчымых відаў паведамленняў – тэкставых, графічных, відэаролікаў, аўдыязапісаў.

Пэўная частка допісаў (тэкставых паведамленняў) з'яўляецца поўнымі дублетамі назваў артыкулаў, апублікаваных на партале <http://www.sb.by>, як напрыклад: «В Минске подписан документ о прекращении огня в Украине!» (05.09.2014), «Под Гродно 10-классница сбежала